

YUNUS EMRE ve KARAMAN'DA YUNUS EMRE TEKKESİ*

Yrd. Doç. Dr. Cemile TEKİN**

Öz

Yunus Emre, XIII. yüzyıl ile XIV. yüzyılın ilk çeyreği arasında Karaman'da yaşamış bir şair mutasavvıftır. Şiirleri Divan ve Risâtü'n- Nushiyye adlı kitabında toplanmıştır. Yunus Emre, Şeyh Hacı İsmail adlı bir mutasavvıfın oğludur. Horosan'dan XIII. yüzyılda Karaman'a babasıyla birlikte gelip yerleşmiştir. 1320'de vefat eden Yunus Emre Ahmed Yesevi müritlerindendir. XVIII. yüzyıl sonlarında inşa edilen Yunus Emre'nin türbesi Karaman'dadır. Türbenin bitişiğinde Yunus Emre'nin bina ettirdiği bir de tekke vardır. Tekke XIV. yüzyıl başlarında yaptırılmış, Fatih döneminde vakıflar tahsis eden Kirişçi Baba'dan dolayı, Kirişçi Baba Tekkesi de denmiştir. Yunus Emre Tekkesi, şimdiki gibi tek kubbeli bir Karamanoğlu eseri idi. XVIII. yüzyılın sonlarında yıkılan tekke, temelden tekrar tek kubbeli olarak yaptırılmıştır. Yunus Emre Tekkesi'ne Yunus Emre ile Kirişçi Baba, vakıflar tahsis etmişlerdir. Yunus Emre'nin tahsis ettiği vakıflar için düzenlediği vakfiye tespit edilememiştir.

Anahtar kelimeler: Yunus Emre, Yunus Emre Tekkesi, Tasavvuf.

Yunus Emre and Yunus Emre Tekke in Karaman

Abstract

Yunus Emre is a sufi poet, who had lived in Karaman between 12th and first quarter of 13th centuries. His poems are collected in his Divan and Risalet-ün Nushiyye. Yunus Emre is son of a sufi known as Hacı İsmail. Yunus Emre, with his father from Horasan to Karaman in 13th century. Yunus Emre died in 1320 and he was one of the disciples of Ahmet Yesevi. Tomb of Yunus Emre is in Karaman and built in the later 18th century. There is also a tekke which had built by in the begining of 14th century Yunus Emre, next to the tomb. The area had become know as Kirişçi Baba Tekke, due to Kirişçi Baba who endowed a foundation for tekke and tomb. Yunus Emre Tekke was a single-domed Karamanoğlu building, as it is now. Once it has been destroyed completely just because it has been demolished and then rebuilt again as a single-domed tome in the later 18th century. Yunus Emre and Kirişçi Baba endowed a foundation to Yunus Emre Tekke. Foundation established by Yunus Emre couldn't be found.

Keywords: Yunus Emre, Yunus Emre Tekke, sufi.

* Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Fakültesi Tarih Bölümü Öğretim Üyesi

**Bu makale, Karaman Ulusal İnanç ve Kültür Turizmi Sempozyumu'nda sunulan "Karaman Turizmi için Yunus Emre Tekkesi'nin Önemi" adlı tebliğin geliştirilmiş şeklidir.

1. Giriş

Eski adı “Lârende” olan Karaman, Türkler Anadolu’yu fethettikten (1071) kısa bir süre sonra önemli bir Türk-İslam kültür merkezi oldu. Özellikle Mevlâna (ö. 1273) ile babası Bahaeddin Veled’in (ö. 1231) ailesiyle birlikte gelip burada bir müddet kalmasından sonra sofilerin dikkatini çekti. Değişik tarikatlara mensup birçok şeyh, dervişleriyle Karaman’a gelip yerleşti. Bunlardan biri de Yunus Emre’dir. Bu makalede Yunus Emre’nin biyografisi ile Karaman’da bulunan tekke ve türbesi incelenecektir. Amaç, daha çok tasavvufi şiirleriyle öne çıkan Yunus Emre’nin kişiliği ile adına yaptırılan tekke ve türbeyi belgeler ışığında ortaya koymaktır.

1.1. Yunus Emre’nin Kimliği

Yunus Emre’nin kim olduğu, nereden geldiği, hangi şehirde oturduğu konularını araştırmacılar hep merak etmiş ve tartışmışlardır. Burada öncelikle Yunus Emre’nin soyu, geldiği yer ve oturduğu şehir konuları incelenecektir.

Yunus Emre’nin soyunu babasından öncesine götürmek mümkün görülmemektedir. XV. yüzyılın ikinci yarısından itibaren tespit edilen Osmanlı dönemi belgelerinde sadece babasının adının Şeyh Hacı İsmail olduğu kayıtlıdır¹. XVI. yüzyılın başlarına ait bir *Tapu Tahrir Defteri*’ndeki bilgiler ise Yunus Emre’nin menşeiini aydınlatacak nitelikte olup; “An- cemâat dervişler ile diyâr-ı Horosan’dan gelmiş azîz imiş, bunda (Lârende/Karaman’da) tavattun edüp...”² dendiğine bakılırsa Şeyh Hacı İsmail, Mevlâna ve ailesi gibi, XIII. yüzyılın ilk yarısında, Horosan’dan Karaman’a gelip yerleşmiştir. Bu durumda Yunus Emre, küçük yaşta babasıyla birlikte Horosan’dan Karaman’a gelmiş olmaktadır.

Şeyh Hacı İsmail’in yine aynı belgelere göre, Karaman’da bir zaviyesi ile kendisine bağlı Horosan’dan birlikte getirdiği müritleri bulunmakta; bunlara “cemâat-i evlâd-ı İsmail Hacı” (Hacı İsmail evlâdı cemaati) deniyordu. Öyle ise o, Karaman’da XIII. yüzyılda yaşamış ileri gelen mutasavvıflarındandı.

Şeyh Hacı İsmail’in Yunus Emre’den başka Musa Paşa ve Güğey Çelebi adlarında iki oğlu daha bulunmakta idi. Musa Paşa ile Güğey Çelebi’nin de Karaman civarında birer zaviyeleri vardı³. Bu bilgiler, Şeyh Hacı İsmail’in temelden mutasavvıf bir aileyi temsil ettiğini; çocuklarının da onun yolundan gittiğini göstermektedir.

¹Fatih Devrinde Karaman Eyaleti Vakıfları Fihristi, (haz. F. Nafiz Uzluk), Ankara 1958, s. 27.

² BOA, TD, No. 63, s. 235. Kanuni döneminde tutulan 937/1530 tarihli Muhasebe Defteri’nde de Yunus Emre’nin babası Hacı İsmail’den bahsedilmektedir. Bk. 387 Numaralı Muhâsebe-i Vilâyet-i Karaman ve Rum Defteri, I, Ankara 1996, s. 114, 119.

³ BOA, TD, No. 63, s. 235. Bu konudaki diğer belgelere bk. İ. Hulûsi Güngör, “Devlet Arşivlerinde Yunus Emre ile ilgili Belgelerin Ortaya Koyduğu Gerçekler”, VIII. Vakıf Haftası Kitabı, 4-5-9 Aralık Ankara, s. 36-38.

Yunus Emre'nin doğum tarihi bilinmemektedir. Vassaf, bazı eserlerdeki bilgilerden hareketle Yunus Emre'nin Mevlâna ile görüştüğü göz önüne alarak onun ölüm ve doğum tarihlerini 600–700/1204–1301 yılları arasında arar⁴. Yunus'un eseri olan *Risaletü'n-Nushiyye'* de verdiği bilgilerden hareketle Mustafa Tatcı onun 1240–1320 yılları arasında yaşadığı kanısına varmıştır⁵. Doğum tarihi daha öne alınabilir. Ölüm tarihini ise doğru kabul etmek gerekir. Çünkü sağlığında Karamanoğlu İbrahim Bey'den mülk satın alması, en azından ölüm tarihini belirlemede tahmini olarak yardımcı olmaktadır. Belgelerde adı geçen İbrahim Bey, Karaman oğullarından Bedreddin İbrahim olup, beyliği 1315–1333 yılları arasındadır⁶. Yunus Emre'nin ölüm tarihinin bu beyin saltanat yıllarına tesadüf ettiği söylenebilir. Yani Yunus Emre, 1220–1320 yılları arasında yaşamış olmalıdır.

1.2. Yunus Emre ve Tasavvuf

Yunus Emre'nin mensubu bulunduğu tarikata yönelik dönemin kaynaklarında net bir bilgi bulunmamaktadır. Bu konuda çalışma yapanların hemen tamamı, şiiirlerindeki kısa atıflardan hareketle onun manevi hayatına yön verenleri tahmin etme yönüne gitmişlerdir. Yapılan son çalışmalarda Yunus Emre'nin Babai-Haydari olduğu ileri sürülmüştür. Bu görüşün temelinde Yunus Emre'nin Tapduk Emre'yle ilişkileri yatmaktadır⁷. Yunus Emre'nin şiiirlerinde şeyhi olarak Tapduk Emre'nin adı geçer. Âşık Paşazade'nin eserinde, XIII. yüzyıllarda yaşadıkları bilinen Ahi Evren ve Yunus Emre ile birlikte ilk defa Tapduk Emre'nin adı da zikredilir⁸. Yunus Emre için Taşköprizade "Tapduk Emre'nin ashabındandır" demektedir⁹. Abdurrahman Câmî, bu konuda biraz temkinlidir. Yani Yunus Emre'nin Tapduk Emre ile ilişkisine kesin gözüyle bakmaz. Bunun için Yunus Emre'den söz ederken; "Tapduk Emre'nin mürididir... derler." cümlesini kullanmıştır¹⁰. Hoca Sadeddin ise Yunus Emre'nin Tapduk Emre'nin elinde yetiştiğini yazmaktadır¹¹. Bu bilgileri esas aldıkları için Yunus Emre'nin Tapduk Emre ile ilişkileri son dönem Osmanlı yazarlarınca abartılmış, onun Tapduk Emre vefat edince halifesi olarak yerine geçtiğini eserlerinde yazmışlardır. Hâfız Hüseyin Ayvansarayî; "Şeyh Tapduk Emre nâm mürşîden hilâfetle kâm-yâb olmuştur"¹² cümlesi bunu

⁴ Osmânzâde Hüseyin Vassaf, *Sefîne-i Evliya*, I, İstanbul 2006, s. 150.

⁵ Yunus Emre, *Dîvân ve Risâletü'n-Nushiyye*, (haz. Mustafa Tatcı), İstanbul 2008, s. 7-8.

⁶ Şehabeddin Tekindağ, "Karamanlılar", *İA*, VI, İstanbul 1967, s. 320-321.

⁷ Bu konu hakkında bk. Haşim Şahin, "Tapduk Emre", *DLA*, XL, İstanbul 2011, s. 12-13.

⁸ Âşık Paşazade, *Tevârîh-i Âl-i Osman*, (yay. Âli Bey), İstanbul 1332, s. 199-200.

⁹ eş-Şakaiku'n-Numaniyye, (yay. A. Suphi Furat), İstanbul 1985, s. 57.

¹⁰ Abdurrahman Câmî, *Nefahâtü'l-Üns*, (terc. Lâmiî Çelebi), İstanbul 1270, s. 691. Câmî, ehlibeyiti seven bir Nakşibendi idi (bk. Abdurrahman Câmî, *Nefahâtü'l-Üns/ Evliyâ Menkıbeleri*, (terc. Lâmiî Çelebi; yay. Süleyman Uludağ-Mustafa Kara, İstanbul 1998, s. 29-36). Yunus Emre ehlişünnet olmasaydı bu cümleyi kullanmazdı.

¹¹ Hoca Sadeddin, *Tâcü't- Tevârîh*, II, s. 429.

¹² Hâfız Hüseyin Ayvansarayî, *Mecmuâ-i Tevârîh*, (haz. Fahri Ç. Derin-Vâhid Çabuk), İstanbul 1985, s. 16.

göstermektedir. Köprülü de Yunus Emre'nin Tapduk Emre'nin halifesi olduğunu, ölümünden sonra dervişlerinin onun etrafına toplandığını ileri sürmüştür¹³. Kaynaklarda verilen kısa bilgilerden hareketle, Yunus Emre'nin başta Tapduk Emre olmak üzere çoğu Orta Anadolu'da yaşamış birçok mutasavvıfla yakın ilişkisi olduğunu kabul eden A. Yaşar Ocak, Yunus Emre'nin Sarı Saltuk ve Tapduk Emre ile tarikat bağlarını değerlendirmiş ve onun bunlar gibi "Kalenderî-Melâmetî" anlayışı çerçevesinde incelenmesi gerektiğini söylemiştir¹⁴. Ancak Abdurrahman Câmî'nin kaydına bakılırsa Yunus Emre'nin Tapduk Emre ile ilişkilerini ileri düzeyde göstermek zor görülmektedir.

Bazı araştırmacılar, Hacı Bektaş Veli ile görüşmelerinden dolayı onu Bektaşî olarak göstermektedirler. XVI. yüzyıl başlarında kaleme alınan Hacı Bektaş Veli hakkındaki menakıpnamede Yunus Emre ile Hacı Bektaş Veli görüştürülür. Yunus Emre'yi Tapduk Emre'ye Hacı Bektaş Veli mürit yapar. Yunus Emre, ayrıca Sarı Saltuk, Seyyid Mahmud Hayrani, Ahi Evren ve Mevlâna gibi XIII. yüzyılda Konya ve çevresinde bulunmuş mutasavvıflarla görüşür¹⁵. *Vilâyet-nâme*'nin bu haberlerine temkinli bakmak gerekir. Çünkü Safevîliğin yayılmasını önlemek için II. Bayezit (1481-1512) tarafından yazdırılan bu eserle Anadolu'daki Ahmed Yasevî halifelerine bağlı herhangi bir tarikata bağlı olmayan müritlerin ortada kalıp Sefevî olmamaları hedeflenmişti¹⁶. Bu nedenle XIII. yüzyılda Anadolu'da bulunup herhangi bir tarikata henüz bağlı olmayan büyük mutasavvıfların yolundan gidenler kontrol altına alınmaya çalışılmıştır. Bunun için Anadolu'da yetişen ilk mutasavvıfların hemen tamamı Bektaşî gösterilmiştir. Halbuki adı geçen menakıpnamede adları zikredilenler, Hacı Bektaş Veli gibi tarikat kurucusu olabilecek vasıfta insanlardı. Dolayısıyla Yunus Emre'nin de aynı özellikleri taşıdığı için Bektaşî olduğu söylenemez.

Eğer Yunus Emre Bektaşî olsaydı, Osmanlı döneminde Bektaşîler onun adına yaptırılan zaviyeyi bir şekilde ele geçirip kendilerine ait tekke yaparlardı. Örneğin Akşehir'deki Seyyid Mahmud Hayrani Zaviyesi XVIII. yüzyıl sonlarında Bektaşîlerce ele geçirilmişti¹⁷. Yunus Emre Zaviyesi, XVIII. yüzyılın ikinci yarısında Bektaşîler'e muhaliflikleriyle bilinen Halvetîlerin elinde idi. Bir Halvetî şeyhi dervişleriyle birlikte burada kalıyordu¹⁸.

XIII. yüzyılda Anadolu'nun fikir ortamı göz önüne alındığında Hacı Bektaş Veli de dâhil olmak üzere bunlar Ahmed Yasevî'nin halifesi ve

¹³ Age., s. 270-271.

¹⁴ Ahmet Yaşar Ocak, *Osmanlı İmparatorluğunda Marjinal Sûfîlik: Kalenderîler (XIV-XVII. Yüzyıllar)*, Ankara 1992, s. 74.

¹⁵ *Menakıb-ı Hacı Bektâş-ı Velî "Vilâyet -Nâme"*, (yay. Abdülbaki Gölpınarlı), İstanbul, (trs), s. 47-53.

¹⁶ Yusuf Küçükdağ, *Türk Aleviliği Araştırmaları*, Konya 2010, s. 4-5.

¹⁷ Yusuf Küçükdağ, *Türk Tasavvuf Araştırmaları*, Konya, 2005, s. 313.

¹⁸ BOA, C.EV; Dosya No: 516, Gömlek No: 26066; C.EV, Dosya No: 405, Gömlek No: 20515. Yunus Emre Tekkesi'nde dervişlerin kaldığı konusunda bir diğer belge, BOA, C.EV; Dosya No: 550, Gömlek No: 27764.

“Horosanî” dirler¹⁹. Kökleri araştırılırsa, XIII. yüzyıldaki mutasavvıflar gibi Yunus Emre’nin de Orta Asya kökenli olduğu ortaya çıkacaktır. Fatih’in (1444-1446, 1451-1481) Karaman eyaletinde yaptırdığı vakıf tahriri sırasında Lârende’de Yunus Emre’nin babası Hacı İsmail’in Horosan’dan geldiği tespit edilmiştir²⁰. Hacı İsmail, II. Bayezit dönemi vakıf tahririnde de “Horosanî” olarak kaydedilmiştir²¹. XVI. yüzyıl başlarındaki bir tapu tahririnde bu durum daha da netleşmekte, onun tıpkı XIII. yüzyılda Anadolu’da bulunduğu bilinen diğer mutasavvıflar gibi dervişleriyle gelen Horosan kökenli bir mutasavvıf olduğu şöyle zikredilmektedir: “Şeyh Hacı İsmail, an-kazâ-yı Lârende. Mezbûr Şeyh Hacı İsmail an-cemâ’at dervişler ile diyâr-ı Horosan’dan gelmiş, azîz imiş, bunda tavattun idüb...”²².

Osmanlı dönemine ait arşiv kaynaklarında Yunus Emre’nin babası, Horosanlı Şeyh Hacı İsmail için; “dervişler ile diyâr-ı Horosan’dan gelmiş, azîz imiş” dendiğine bakılırsa, Horosan’dan Anadolu’ya müritleriyle gelip yerleşmiş olan Hacı Bektaş Veli, Mevlâna ve Seyid Mahmud Hayranî gibi Ahmed Yesevî’ye bağlı bir halifedir. Dolayısıyla Anadolu’da sonradan ortaya çıkmış herhangi tarikata bağlı bir mutasavvıf değildir. Kendisi tarikat kuracak kapasitede bir kişidir.

Anadolu’ya XIII. yüzyıl başlarında Horosan’dan gelenlerin büyük çoğunluğu Ahmed Yesevî yolunu benimsemiş kimselerdi. Dolayısıyla Yunus Emre’nin babası Şeyh Hacı İsmail’in de Ahmed Yesevî’nin halifelerinden olma ihtimali göz ardı edilmemelidir. O zaman Yunus Emre, babası ve onun çevresindeki dervişlerin etkisi altında kalarak Ahmed Yesevî’nin menkıbelerini ve onun şiirlerini dinleyerek yetişmiş; kendisi de onun gibi Türkçe tasavvuf şiirleri yazan bir mutasavvıf olmuştur. Fuad Köprülü, şiirlerinin yapısından hareketle bu durumu tespit etmiş ve “Bütün Türk edebiyatında - Ahmed Yesevî’den sonra - Yunus kadar tesir icra etmiş diğer bir mutasavvıf - şaire daha rastlanamaz”²³ cümlesiyle onun Ahmed Yesevî’den derin bir şekilde etkilendiğini vurgulamıştır. Ona göre Yunus Emre, Ahmed Yasevî mektebindendir. Acem edebiyatının etkisi altında Anadolu’da Farsça eserlerin verildiği XIII. yüzyılda, Ahmed Yasevî tarzında şiirler yazmasını buna işaret kabul etmektedir²⁴. Bu durumda Yunus Emre’yi Ahmed Yesevî dışında marjinal gruplara bağlı göstermenin uygun olmadığına burada işaret etmekte fayda vardır. Kendisi Türkistanlı bir Nakşibendî olan Molla Cami’nin onun için

¹⁹ Hacı Bektaş Veli de Horosan erenlerindendi. Bk. *Menakıb-ı Hacı Bektaş Veli*, s. 5.

²⁰ *Fatih Devri’nde Karaman Eyaleti Vakıfları Fihristi*, s. 27.

²¹ “888/1483 Tarihli Karaman Eyaleti Vakıf Tahrir Defteri”, (haz. Fahri Coşkun, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk İktisat Tarihi Anabilim Dalı Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 1996), s. 81.

²² BOA, 63 Nolu Tapu Tahrir Defteri, s. 235.

²³ Köprülü, *age.*, s. 326.

²⁴ *Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar*, Ankara 1981, s. 239, 242, 326.

“meşhûr ve ma’rûf sözleri vardır. Cümlesi makbûl-ı tavâifdir”²⁵; Vassaf’ın da “Onu kabul etmedik bir velî gelmemiştir”²⁶. demeleri onun Sünniliğini açık bir biçimde göstermektedir.

Kısaca Yunus Emre, Ahmed Yesevî’nin etkisindeki babasıyla Horosan’dan çocukken Orta Anadolu’da Karaman’a göç etmiş ve daha sonra hemen hepsi adına birer tarikat kurulmuş lider konumundaki dönemin mutasavvıflarıyla ilişki halinde olmuştur. Bu durumda Yunus Emre’ye tarikat kurucusu gözüyle bakılması gerekmektedir.

2. Karaman’da Yunus Emre Türbesi

Türkiye Selçukluları döneminde, özellikle XIII. yüzyılda Horosan’dan Anadolu’ya gelen mutasavvıflar, Konya başta olmak üzere Konya, Kırşehir, Akşehir, Aksaray ve Karaman’da yerleşmişlerdir. Vefatlarından sonra bu şehirlere defnedilerek adlarına türbeler yaptırılmıştır²⁷. Yunus Emre’nin türbesinin Karaman’da gösterilmesi de tesadüf değildir. Hayatını geçirdiği Karaman’da defnedilmiş, daha sonra üzerine bugünkü türbe bina edilmiştir.

Yunus Emre gibi herkesin gönlünde taht kurmuş bir tasavvuf büyüğünün türbesinin nerede olduğu konusu XVI. yüzyıldan günümüze kadar tartışılıp gelmiştir. İlk Osmanlı kroniklerinde onun doğum yerinden bahsedilmemektedir. Hacı Bektaş Veli’ye ait XVI. yüzyıl başlarında derlenen menakıpnamede Sivrihisarlı olduğuna dair bilgi yer alır. XVI. yüzyılda önemli eserler veren Taşköprizade’nin *Şakaiku’n-Numâniye* adlı kitabında bu hususta bilgi bulunmaz. Buna rağmen Mecdi Efendi’nin tercümesi *Şakaik-i Numâniye*’de Yunus Emre Bolu civarından gösterilir²⁸. Abdurrahman Câmî’nin eserini Türkçe’ye tercüme eden Lâmiî, Yunus Emre için “*Kütahya suyunun üzerinde Sakarya suyuna karıştığı yerin kurbunda yatar meşhurdur, ziyâret ederler*” demektedir²⁹. Çağdaş araştırmacıların birçoğu yukarıdaki bilgilerden hareketle Yunus’un Sarıköy’de doğduğuna kani olmuştur³⁰. Bu durumun daha sonraki yüzyıllarda çeşitli nedenlerle merkezî hükümetin verdiği belgelere yansıdığına şahit olmaktayız. 1132/1719 tarihli bir *Hurufat* kaydında; “*Seferhisar’da Sarı nâm karyede medfûn, Şeyh Yunus Emre nâm ‘azîz...*” denmektedir³¹. Buradaki Yunus Emre Zaviyesi olarak bilinen yere XVIII. yüzyılda birçok görevli atanmıştır³². Bununla ilgili eski belgelerde “Yunus Emir Bey” adlı bir şahsın yaptırdığı

²⁵ Câmî, *agy.*

²⁶ *Sefîne-i Evliya*, I, s. 147.

²⁷ Orneğin Akşehir’de yaşamış Seyit Mahmut Hayranî’nin türbesi bu kentte; Seydişehir’de yaşayan Seyyid Harun’nin türbesi ise Seydişehir’dedir.

²⁸ Taşköprizade, *age*, s. 78.

²⁹ *Nefahatü’l-Üns*, s. 691.

³⁰ Örnek olarak bk. Bursalı Mehmed Tahir, *Osmanlı Müellifleri*, I, İstanbul 1333, s. 192-193; Köprülü, *age.*, s. 262-265.

³¹ Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi, *Sefer-Hisâr-ı Günyüzü Hurufat Defteri*, No: 1088, vr. 85b.

³² Zehra Çınar, “Hurufat Defterleri’ne Göre Seferhisar-ı Günyüzü Kazası”, (S.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Konya, 2009, s. 59-60.

zaviyeye Sarıköy'deki çiftliğini vakfetmesi³³, bu tasavvuf yapısının iddia edildiği gibi, şair Yunus Emre'ye ait olduğunu göstermediği söylenebilir. Sivrihisar'daki zaviyenin banisi olan Yunus Emre'ye "Bey" unvanı verdiğine göre bu zat mutasavvıf değil, idareci sınıfından biridir. XVIII. yüzyılda "Bey"den vazgeçilmiş, beratlarla nedense sadece Yunus Emre denir olmuş; bu da onun meşhur mutasavvıf Yunus Emre zannedilmesine sebep olmuştur.

Yunus Emre'nin Karaman'da ikamet edip burada öldüğü ve bu nedenle türbesinin zaviyesiyle birlikte Karaman'da bulunduğu hususuna dair tarihî eski arşiv kayıtları bulunmaktadır. Abdülbaki Gölpınarlı, Kâmil Kepecioğlu ve İbrahim Hakkı Konyalı, yayınladıkları Lârende'deki Yunus Emre emlâkiyle ilgili belgelerden hareketle³⁴ Yunus Emre'nin Karaman'da yaşadığını tartışmasız kabul etmişlerdir³⁵.

Yukarıda zikredilen XVI. yüzyıl başlarına ait bu kayıtlar dışında Evliya Çelebi, "Lârende'de Kirişçi Baba Camii'nde Yunus Emre Hazretleri merkadi"nden bahsetmektedir³⁶. Bunlar, Yunus Emre'nin Karaman'la ilişkisi bulunduğu ve türbesinin burada olduğuna dair en eski bilgi ve belgelerdir. Sapançalı, Kirişçibaba Mahallesin'deki bir adı da Yunus Emre Camii olan Kirişçibaba Camii'nin yanında bulunan Yunus Emre Zaviyesi'nde³⁷ mevcut iki kabirden birinin Tapduk Emre'ye diğerininse Yunus Emre'ye ait olduğunu ileri sürmektedir³⁸. Konyalı da ısrarla bu kabirlerden birinin Yunus Emre'ye ait olduğunu savunur³⁹. Bir *Lârende Kazası Hurufat Defteri'nde*; "Lârende'de medfûn meşâyih-i kibârdan Yunus Emrem kuddise sırrahu'l-'azîz..."⁴⁰ dendiğine ve Tapduk Emre'den hiçbir şekilde bahsedilmediğine bakılırsa sadece Yunus Emre'nin kabri Karaman'da, kendi adıyla anılan zaviyenin bitişiğinde bulunmaktadır. Evliya Çelebi, kabrini ziyaret edip türbesinden bahsetmediğine göre Yunus

³³ Kâmil Kepecioğlu, "Yunus Emre Nerede Yatıyor", *Nilüfer Mecmuası*, S. 4 (1945), s. 6-7.

³⁴ Bunlardan Başkanlık Osmanlı Arşivi'nde bulunan 63 nolu *Tapu Tahrir Defteri*, s. 235'teki malumat önem arz etmektedir: "...Bunlardan gayri Tara-han ve Selman-nâm kimesneler dahu mezkûrlar ile bile sakin olur men olunmaz ve Kolca ve Şekerlû nâm mahaller dahu cemaât-ı İsmail Hacı'nın sevâdlarıdır. İbrahim Bey kadaskerinden hüccetleri vardır. Ammâ Birçe nam yiri bu cemâ'atdan Yunus Emre Karamanoğlu İbrahim Bey'den satın almış; elinde mülkânâmesi vardır. Yunus Emre fevî olub evlâdına intikal eylemiştir ve bunlardan gayri Kızılcalar Kuyusu ve deve kuyusu ve iki sulu kuyu bunlar İsmail bin Yunus Emre Şeyh-zâde'den tapulayup elde kendiye bunu almışdır, elinde temessükü vardır."

³⁵ Abdülbaki Gölpınarlı, "Anlaşıyor ki Yunus, ölümünden beş yıl önce, ihtiyarlık çağlarında, Karaman'da belki de evladının geçimini düşünerek yer yurt satın almış, fakat ömrünün son demlerini, doğduğu yerde, çiftliğini vakfettiğini zaviyede geçirmiş, hayata orada göz yummuş, ebediyete orada göçmüştür." demektir. Bk. *Yunus Emre ve Tasavvuf*, İstanbul, 1961, s. 73.

³⁶ Evliya Çelebi, *Seyahatnâme*, (haz. Yücel Dağlı-Seyit Ali Kahraman-Robert Dankoff), İstanbul 2005, s. 159.

³⁷ Hüseyin Sapançalı, *Karaman Ahvâl-i İctimaiyye, Coğrafiyye ve Tarihiyyesi*, (yay. İbrahim Güler), Ankara, 1993, s. 65-66.

³⁸ Bu zaviyenin adı *Tapu Tahrir Defterleri'nde* aynen şu şekilde kayıtlıdır: "Vakf-ı Zaviye-i Yunus Emre bin İsmail el-meşhûr Kirişçi Baba der nefsi-i Lârende." Bk. Osman Gümüşçü, XVI. Yüzyıl Lârende (Karaman) Kazasında Yerleşme ve Nüfus, Ankara, 2001, s. 94.

³⁹ İbrahim Hakkı Konyalı, *Âbideleri ve Kitâbeleri ile Karaman Tarihi*, İstanbul, 1967, s. 364-377.

⁴⁰ Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi, *Lârende Hurufât Defteri*, No: 1155, vr.3a.

Emre Türbesi, XVII. yüzyıldan sonra, muhtemelen XVIII. yüzyıl sonlarındaki tekkenin köklü onarımı sırasında yaptırılmıştır.

2.1. Yunus Emre Tekkesi

Yunus Emre Tekkesi, Karaman'da Kirişçibaba Camii'nin yakınında idi. XVIII. yüzyılda zaviyeye çok sayıda görevlinin atandığı görülmektedir⁴¹. Bazı Osmanlı belgelerinde "*Hânkah*" olarak geçtiğine bakılırsa⁴², burası Karaman'ın çok büyük ve kapasiteli tasavvuf yapılarından biriydi⁴³.

Yunus Emre Tekkesi'nin inşa tarihini gösteren bir kitabe mevcut değildir. Bu yüzden yapım tarihi için kesin bir rakam vermek imkânsızdır. 1199/1785 tarihli bir hükümde Yunus Emre Tekkesi'ni Yunus Emre sağlığında bina ettirmiş ve bu yapı için bir de vakıf kurmuş; vakfiye düzenletmiştir⁴⁴. Elimizde bulunmayan bu vakfiyeye yönelik bilgi, Yunus Emre Tekkesi'nin XIV. yüzyıl başlarında, Karamanoğlu İbrahim Bey'in beylik döneminde inşa edildiğine işaret etmektedir.

Yunus Emre Tekkesi'nin diğer adı Kirişçi Baba Tekkesi'dir. Kirişçi Baba, Yunus Emre Tekkesi'ne sonradan gayrimenkuller vakfetmiş kişidir. Kirişçi Baba Yunus Emre ile aynı şahıs değildir. Kirişçi Baba vakıflarıyla ilgili ilk kayıt II. Bayezit dönemi Karaman eyaleti vakıfları yazımı yapılırken tutulmuştur⁴⁵. Bu durumda onun Yunus Emre Tekkesi'ne vakıf tahsisi XV. yüzyılın son çeyreğindedir.

İlk Yunus Emre Tekkesi'nin mimari durumu bilinmiyor. Eski bina tipik bir kubbeli Karamanoğlu yapısı olmalıdır. Buna göre tek kubbeli bir tekke idi. Bu şekliyle varlığını XVIII. yüzyılın son çeyreğine kadar muhafaza etmiştir. Kubbesi ikiye bölünen binanın diğer tarafları da yıkılmıştır. Bunun için temelden yıkılarak yeniden inşa edilmiştir.

Osmanlı Devleti, Yunus Emre Tekkesi'nin faal olması için resmen gerekli yardımlarda bulunmuş, zaman zaman köklü denebilecek onarımlardan geçirmiştir. Bilinen ilk tamirâtı I. Abdülhamid (1774-1789) yaptırmıştır. 1192/1778 tarihli Karaman valisi Ali Paşa ile Lârende kadısının Defterdara gönderdiği bir tahrirattan anlaşıldığına göre, Yunus Emre Tekkesi'nin kubbesi zamanla ikiye bölünmüş; binanın diğer yerleri de harabe haline gelmiştir. Tehlikeli olduğu için uzun süre tekkeye girilememiştir. Yapılan onarım keşfi sonucu tamirâtın 2000 kuruşa yapılacağı tespit edilmiştir. Lârende İhtisab ve Tamga Mukataası'ndan bu paranın alınmasının uygun olacağı vali tarafından

⁴¹ Ahmet Cengiz, *XVIII. Yüzyılda Lârende (Karaman), Şehrinin Fiziki ve Sosyo-Ekonomik Yapısı*, Karaman, 2009, s. 62,105-106.

⁴² BOA, CE, Dosya No: 405, Gömlek No: 20515, sene 1199/1785.

⁴³ Belgelerde geçmemekle birlikte, tekkenin çevresinde derviş hücreleri ve şeyh evinin bulunduğu 1959'da yıktırıldığı söylenmektedir. Bk. Rıza Duru, *Yunus Emre ve Karaman*, Karaman, (trs), s.21.

⁴⁴ BOA, *Karaman Ahkâm Defteri*, No: 19, s. 28.

⁴⁵ 888/1483 Tarihli Karaman Eyaleti Vakıf Tahrir Defteri, s. 83.

başkente rapor edilmiştir. Ancak padişahın valiye gönderdiği 1194/1780 tarihli hükümle daha önce vefat eden Hâfız Mustafa Paşa'nın "muhallefatından" alınan paranın Yunus Emre Tekkesi'nin tamiri için kullanılacağını bildirmiştir. Bir diğer Karaman valisi tahriratında ise, tekkenin "esasından hedm ve müceddeden inşası" (temelden yıkılarak yeniden yaptırılması) gerektiği bildirilmiştir⁴⁶. Yunus Emre Tekkesi'nde şeyhlik yapan Halveti Şeyhi Hacı İsmail'in sadrazama gönderdiği 1199/1785 tarihli bir arzuhalde ise, tekkenin onarımı için tahsis edilen 1000 kuruşla merhum Çavuşzade tamir ettirmeye başlamış, fakat onun ölümü ile onarım işleri yarım kalmıştır. İşin tamamlanması için tahminen 1000 kuruş daha paraya ihtiyaç vardır⁴⁷. Ancak eski fotoğraflarda kubbe görünmemektedir. Kubbe, korunmak amacıyla çatı altına alınmış olmalıdır.

Yunus Emre Tekkesi'nin tamamlandığı yönünde başkaca bir belge belirlenememiştir. 1274/1858 tarihli bir arzuhalde tekkenin "mamur olup küll-i yevm derviş ve fukaranın sâkin oldukları tekke mamur olup dervişler tüm gün burada sakin oldukları" vurgulanmıştır⁴⁸. Bu bilgi, tekkenin tamiratının 1785'den kısa süre sonra bitirildiğini göstermektedir. Tekkenin kuzey yönündeki minare eskiden küçük ve ahşap idi (Resim-1). Bugünkü taş minare, XX. yüzyılda yaptırılmıştır (Resim 2). Yunus Emre Tekkesi, XX. yüzyılda da onarım görmüştür (Resim-3). Bu sene içinde (2012), Vakıflar Genel Müdürlüğü'nce restore edilmiştir. Günümüzde cami olarak kullanılmaktadır.

Çeşme: Yunus Emre Tekkesi'nin bir de çeşmesi vardı. XVI. yüzyıl başlarında tutulan bir muhasebe defterinde bu çeşmeye su, Kirişçi baba'ya ait sudan alınıyordu⁴⁹. Daha sonra yapılan onarımlarda bu çeşmeden bahsedilmemiştir. Mamur olduğu için tamire ihtiyaç hissedilmemiş olabilir.

2.2. Yunus Emre Tekkesi Vakıfları

Eskiden bir tekke veya zaviye yapıldığında burada amacına uygun hizmet verilmesi için bir vakıf kurulurdu. Yunus Emre Tekkesi'nin de vakıfları mevcuttu. Bununla ilgili bir de vakfiye vardı. Cemaziyelâhır 1199/ Nisan 1785 tarihli Karaman valisi ve Lârende kadısına İstanbul'dan gönderilen bir hükme göre, bu vakfiyeyi Yunus Emre daha sağlığında kendi adına tescil ettirmiştir. Bu belgede; "Yunus Emremhayâtında medîne-i Lârende'de vâkı' emlâkin tescil-i şer'î ve teslîm-i ile'l-mütevelli birle vakf idüp hâsılât icâresini Lârende'de vâkı' tekyesinde şeyh olanlar âyende ve revende it'âm-ı ta'âm ideler deyü vakf ve şart ve ta'yîn eylediği vakfiye-i ma'mûlün-bihâsında mukayyed" denmektedir ⁵⁰.

⁴⁶ BOA, C.EV; Dosya No: 516, Gömlek No: 26066.

⁴⁷ BOA, C.EV; Dosya No: 405, Gömlek No: 20515.

⁴⁸ BOA, C.EV; Dosya No: 550, Gömlek No: 27764.

⁴⁹ 387 Numaralı Muhasebe-i Vilâyeti Karaman ve Rum Defteri, s. 106.

⁵⁰ BOA, Karaman Ahkâm Defteri, No: 19, s. 28.

Bugün bu vakfiyenin nerede olduğu bilinmemektedir. Bu yüzden ancak arşiv belgelerinden tekkenin vakıfları tespit edilebilmektedir.

Kirişçi Baba Vakfı: Yunus Emre Tekkesi'nin bir de Kirişçi Baba tarafından tahsis edilmiş vakıfları vardı. Yunus Emre Tekkesi'nin Kirişçi Baba vakıflarına ilk II. Bayezit döneminde Karaman eyaleti vakıfları tahririnde rastlanmaktadır⁵¹. Buna göre Kirişçi Baba vakıfları şöyleydi:

Kirişçi Değirmeni, çalışmaz durumda ikinci bir değirmen, bir bab kırıshane, bir bab bezirhane, 10 bab ev, beş bab dükkân yeri, zaviyenin önünde beş kıta yer, iki kıta bağ.

Kanuni döneminde zaviyenin gayrimenkul vakıflarında artış olduğu gözlenmektedir⁵². Tekkenin önünde daha önce beş kıta olarak gösterilen yer, dokuz kıtaya; bağ ise ikiden dört kıtaya çıkmış olarak kaydedilmiştir. Bu durum daha sonra zaviyeye başkalarınca da vakıflar tahsis edildiğini göstermektedir.

Vakıf Gelirlerini Harcama Şekli: Kirişçi Baba Tekkesi vakıflarından elde edilen hâsılâtın sarf edileceği yer konusundaki bilgiler eski değildir. 1530'da, çarşamba ve perşembe günleri altı kişi cüzhan olarak zaviyede görev yapıyordu⁵³. XVIII. yüzyıl sonlarında, Yunus Emre adıyla anılan tekkede, gelip geçenlere yemek de veriliyordu⁵⁴. Bu, Yunus Emre vakfiyesinde şart olarak bulunuyordu.

Yunus Emre Tekkesi'nde XIX. yüzyıl ortalarında bir grup dervişin kaldığı da belgelerden anlaşılmaktadır. Zaviyede "sâkinûn fukara dervişan'ın yiyecek ve içecekleri için Karaman cizyesi mâlından" para tahsis edilmiştir⁵⁵. Bu durum, Yunus Emre Tekkesi'nin vakıflarının ihtiyacı karşılayacak miktarda geliri olmadığını göstermektedir.

3. Sonuç

Sonuç olarak Yunus Emre, XIII. yüzyıl başlarında babasıyla birlikte Anadolu'ya gelmiş ve Karaman'a yerleşmiş bir mutasavvıftır. O dönemde Anadolu'ya gelip yerleşen birçok mutasavvıf gibi, Ahmed Yesevî'nin halifesidir. Bunun dışında herhangi bir şeyhe ve tarikata bağlanmamıştır. Buna rağmen değişik tarikatlar ona daha Osmanlı döneminde sahip çıkmışlardır.

Yunus Emre Türbesi Karaman'da kendi adıyla anılan tekkenin bitişiğindedir. Binanın tarihi eski olmayıp XVIII. yüzyılın ikinci yarısında yaptırılmıştır.

⁵¹ 888/1483 Tarihli Karaman Eyaleti Vakıf Tahrir Defteri, s. 83.

⁵² 387 Numaralı Muhâsebe-i Vilâyet-i Karaman ve Rum Defteri, I, s. 119.

⁵³ 387 Numaralı Muhâsebe-i Vilâyet-i Karaman ve Rum Defteri, I, s. 121.

⁵⁴ BOA, Karaman Ahkâm Defteri, No: 19, s. 28.

⁵⁵ BOA, CEV. Dosya No: 550, Gömlek No: 27764.

Karaman'daki Yunus Emre Tekkesi, sonradan buraya vakıf tahsis eden Kirişçi Baba'dan dolayı bu kişinin adıyla da anılmaktadır. Tekke esas Yunus Emre'nin sağlığında yaptırılmış, kubbeli bir Karaman dönemi eseri idi. Kubbesi yıkılmış, tekke içine girilmeyecek kadar harabe haline gelmiş olduğundan I. Abdülhamid, binayı temelden yıktırmış ve yerine bugünkü tek kubbeli yapıyı inşa ettirmiştir.

Yunus Emre Tekkesi'nin gayrimenkul vakıfları bulunuyordu. Bunlardan elde edilen gelirlerle zaviyede çalışanların ücretleri veriliyor, gelip geçenlere yemek ikram ediliyordu. Vakıf gelirleri kâfi gelmediğinden tekke oturan dervişlerin yiyecekleri Karaman cizyesi malından karşılanıyordu.

Kaynaklar

Yayımlanmamış Arşiv Belgeleri

Bakanlık Osmanlı Arşivi (BOA), C.EV; Dosya No: 405, Gömlek No: 20515; Dosya No: 516, Gömlek No: 26066, Dosya No: 550, Gömlek No: 27764.

Karaman Ahkâm Defteri, no: 19.

Tapu tahrir Defteri (DT), No: 63.

Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi, *Lârende Hurufat Defteri*, No: 1155. *Sefer-Hisâr-ı Günyüzü Hurufat Defteri*, no. 1088, vr. 85b.

Yayımlanmış Arşiv Belgeleri

Fatih Devrinde Karaman Eyaleti Vakıfları Fihristi, (haz. F. Nafiz Uzluk), Ankara 1958.

888/1483 Tarihli Karaman Eyaleti Vakıf Tahrir Defteri, (haz. Fahri Coşkun, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk İktisat Tarihi Anabilim Dalı Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 1996).

387 Numaralı Muhâsebe-i Vilâyet-i Karaman ve Rum Defteri (937/1530), I, Ankara 1996.

Diğer kaynaklar

Abdurrahman Câmî, *Nefahâtü'l-Üns*, (terc. Lâmiî Çelebi), İstanbul 1270.

....., *Nefahâtü'l-Üns/ Evliyâ Menkıbeleri*, (terc. Lâmiî Çelebi; yay. Süleyman Uludağ-Mustafa Kara), İstanbul 1998.

Âşık Paşazade, *Tevârîh-i Âl-i Osman*, (yay. Âli Bey), İstanbul, 1332.

CENGİZ, A., XVIII. Yüzyılda Lârende (Karaman), *Şehrinin Fiziki ve Sosyo-Ekonomik Yapısı*, Karaman, 2009.

ÇINAR, Z., "Hurufat Defterleri'ne Göre Seferhisar-ı Günyüzü Kazası", (S.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Konya, 2009.

GÖLPINARLI, A., *Yunus Emre ve Tasavvuf*, İstanbul, 1961.

GÜMÜŞÇÜ, O., XVI. Yüzyıl Lârende (Karaman) Kazasında Yerleşme ve Nüfus, Ankara, 2001.

GÜNGÖR, İ. H., "Devlet Arşivlerinde Yunus Emre ile ilgili Belgelerin Ortaya Koyduğu Gerçekler", VIII. Vakıf Haftası Kitabı, 4-5-9 Aralık Ankara, s. 35-81.

HÂFİZ HÜSEYİN, Ayvansarayî, *Mecmuâ-i Tevârih*, (haz. Fahri Ç. Derin-Vâhid Çabuk), İstanbul 1985.

HOCA SADDEDİN, *Tâcü't- Tevârih*, II.

Kepecioğlu, K., "Yunus Emre Nerede Yatıyor", *Nilüfer Mecmuası*, S. 4(1945), s.6-7.

KONYALI, İ. H., *Âbideleri ve Kitâbeleri ile Karaman Tarihi*, İstanbul, 1967.

KÖPRÜLÜ, F., *Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar*, Ankara, 1976.

KÜÇÜKDAĞ, Y., *Türk Tasavvuf Araştırmaları*, Konya, 2005.

....., *Türk Aleviliği Araştırmaları*, Konya, 2010.

Menakıb-ı Hacı Bektâş-ı Velî "Vilâyet -Nâme", (yay. Abdülbaki Gölpınarlı), İstanbul, (trs).

Osmânzâde Hüseyin Vassaf, *Sefîne-i Evliya*, I, İstanbul 2006.

TAŞKÖPRİZADE, *eş-Şakâik-ı Nu'mâniyye*, (terc. A. Suphi Fuat), İstanbul, 1985.

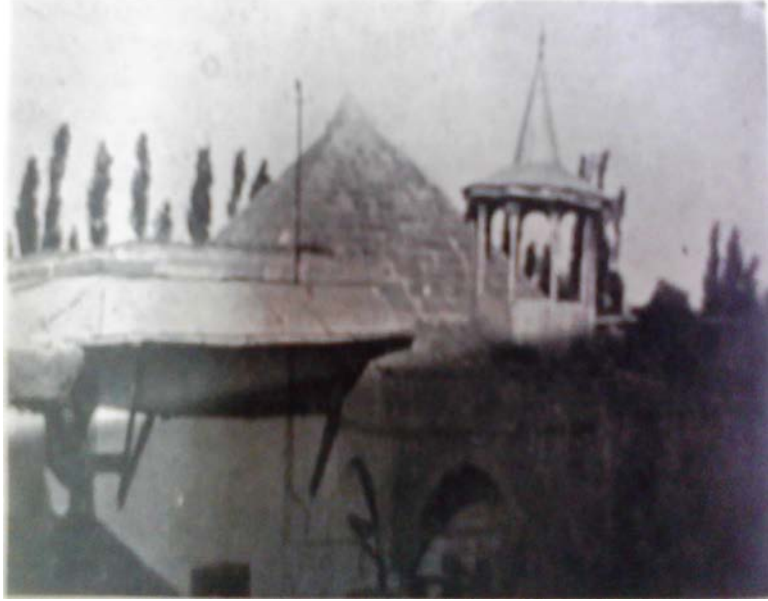
....., *Şakâik-ı Nu'mâniyye*, (terc. Mecdi Efendi), İstanbul, 1269.

TEKİNDAG, Ş., "Karamanlılar", *İA*, VI, İstanbul, 1967, s. 316-330.

SAPANCALI, H., *Karaman Ahvâl-i İctimaiyye, Coğrafiye ve Tarihiyyesi*, (Yay. İbrahim Güler), Ankara, 1993.

ŞAHİN, H., "Tapduk Emre", *DİA*, XL, İstanbul, 2011, s. 12-13.

Yunus Emre, *Dîvân ve Risâletü'n-Nushiyye*, (haz. Mustafa Tatcı), İstanbul, 2008.

Resim 1- Yunus Emre Tekkesi'nin eski hali (Konyalı s. 366).

Resim – 2 Yunus Emre Tekkesi'nin XX. yüzyılın ilk yarısındaki görünüşü (Konyalı, s. 367).

Resim 3- Günümüzde Yunus Emre Tekkesi (Zekeriya ŞİMŞİR'den).